

RÄNNAK

Hetked eesti sümfoonilisest muusikast

Seadnud Riivo Jõgi

See sümfooniline rännak ühendab endas kuus eesti muusikaloos olulist teost. Loo idee on tutvustada põgusalt noortele muusikutele eesti klassikaliste heliloojate muusikat. Tervikuna on siin kõlavad helitööd noortele päris keerulised mängida ja nii sündis mõte kasutada vaid lugude peateemadega katkendeid ja neist kokku monteerida selline hariv põimik meie sümfoonilise klassika varamust. Alljärgnevalt juhiseid teose õppimiseks.

Teost raamivad katkendid eesti esimesest sümfoonilisest teosest, **Rudolf Tobiase avamängust „Julius Caesar“**. Siin tuleb teose hoogsaks alustamiseks kohe vaskpillide akordid intensiivselt särada panna, kontrollida intonatsioonitäpsust. Väga suure energiaga peab mängima 2. takti 16-ndiknoodid, mida tuleb mängida lühidalt, aga rõhutatult ning sellele järgnevale timpani tremolole võib anda aega kesta, alustades *forte`st* ja kahanedes *piano`sse*.

3.taktis algab **Villem Kapi sümfoonilise poemi „Põhjarannik“** sissejuhatav lõik. See teos on meeskoorile ja sümfooniaorkestrile ning juba sissejuhatuses on tajuda meile omast põhjamaist kargust ja looduslähedust. Muusika peab siin edasi liikuma, voolama, olema seotud ja trioolid tuleb rahulikult välja mängida ja mitte kiirustada. Tähtis on algul dünaamiliselt 1. viiuli partiid veidi enam välja tuua, kui harmooniliselt saatvaid ülejäänud keelpille. Tähelepanu tuleb pöörata täpsele koosmängule ja 5. ja 6. takti dünaamilisele paisutusele ning viimase lõpus nii palju tagasi võtta, et takti lõpus alustav oboe oma sooloteemaga esile tuleks. Sellele järgneb suur dünaamiline tõus koos kiirendusega, olulisel kohal on rütmitäpsus (trioolid, punkteeritud rütmid) ja rõhud. 11. takti *ritenuto* ei ole väga suur ja ei tohiks hoogu pidurdada, kõlaliselt peaks esil olema trompetid ja tromboonid.

12. taktis lõikab ootamatult sisse katkend **Jaan Räätsa kontserdist kammerorkestrile op. 16**. Kuna tempo on kiire ja muusika energiline, siis võib siin tunnetus olla alla breve (2 peale). Topeltnoodid peavad särisedes kõlama ja väga tähtis on saada täpne koosmäng, et takti teise poole noodid ei läheks „lonkama“. Violade ja tšellode-kontrabasside 1-löögiline noot tuleb mängida rõhuga, tugeva atakiga ja üsna lühidalt. 16. taktis algavad dünaamilised paisutused on oluline välja tuua ja nii 8-ndik- kui veerandnootide liikumine on aktsentueeritud, bassiliinil sammuvate vajutuste tunnetusega, teistel aktiivsete lühikeste nootidega. Selles osa tuleb kindlasti harjutada algul rahulikult nooditekst into-natsiooniliselt väga täpseks, siin on palju juhuslikke märke ja alteratsioone. Originaaltempo toimimiseks peavad olema noodid väga hästi nõ. sõrmedesse mängitud, et ei jääks ebatäpsusi sisse. Osa lõpus, 29. ja 30. taktis tuleb osavalt sooritada aeglustus, mis peaks jõudma järgmise lõigu temposse ehk 156-temponumbrilt 2 taktiga pidurada 126-tempole. Kui eelnevat pms. 2 peale dirigeerida, siis neis viimastes taktides oleks parem dirigeerida 4 peale ja koos aeglustusega ning nii, et soolotrumm *ritenutost* täpselt aru saaks ja üleminek oleks sujuv.

31. taktis algab üks populaarsemaid eesti muusika teoseid, **Eugen Kapi „Mõõkade tagumine“ balletist „Kalevipoeg“**. Meie süiti on valitud helistikuliselt jõukohasem C-duuris lõik (orginaalis on ülejäänud osa pms. Des-duuris). Ka see osa on suure energia ja hooga, nagu ka eelmine osa ning tähtis on hoida täpset koosmängu, eriti soolotrummi ja violade *secunda* mootorikat. Algajad viola ja 3. viiuli mängijad võivad rütmi siin lihtsustada ja mängida 8-ndiknooti 2 kuueteistkümnedikku asemel. Kõik peateema esitajad on vaja välja tuua ning keelpillidel järjest allapoognaga mängitud nootides peab olema suur intensiivsus ja isegi teatav robustsus (poognaga rohkem konna pool mängida) ning teema teise poole rõhuga veerandnootide vahel on väikesed katkestused (mitte seotud). 37., 43., 49. ja 55. taktis 2-taktilise motiivi puhul palun järgida rütmitäpsust ja pidele

järgnevaid noote mängida intensiivselt ja mitte hilinedes, enne pidele järgnevat 1. nooti on ka väike helikatkestus. Vastu rütmi mängivates rühmades tuleb sünkoopi rõhutada ja kui sellistes kohtades, kus on 4. löögil märgitud rõhk, siis seda veel eriti välja tuua (tromboonid 41. taktis, basspillid 47. ja 53. takt). Ohukohad on 1. ja 2. viiuli ülemiste diviside kõrgete nootide intonatsioonitäpsus, mida jällegi tuleks algul aeglases tempos selgeks harjutada. Kõik punktiga noodid on pigem lühikesed.

Üleminekuks **Veljo Tormise avamängu nr. 2** avateemale on enne seda toodud sisse 2 takti J. Räätsa kammerkontserdist, siin muudetud tonaalsuses ja instrumentatsioonis. Uue tempo 138 saavutamiseks tuleb anda 56. takti viimaselt löögilt järgmise 1. löögile juba aktiivsem ja pisut kiirem auftakt. Tormise muusika on siin keelpillidele üks süidi nõudlikumaid ja võimalusel mängida. Poognaliikumine peab olema siin 1. ja seejärel ka 2. viiulil-vioolal intensiivne ja mängida tuleks pigem lühema poognaga, et ei jääks tempole jalgu, timpanite ja keelpillide 3 lühikest 16-ndikku peab väga täpselt tempos mängida ja tabada see 1. löök, kui neid noote jälle pärast pause mängida tuleb. 65. taktis peab 1. viiul oktaavi-hüppe sooritama intonatsioonitäpselt. 67. taktis algav muusikalises materjalis tuleb selgelt korrastada erinevad liikumised: teemaliin rõhkudega ja täpselt tabada pärast pidet edasiliikumine, mis on selline nihkega ja satub nii 1., 2. kui 3. löögile, bassiliin, mis liigub teemast sõltumatult teisel ajal ja siin tuleb hoolikas olla pauside välja lugemisega ning soolotrummi rütmipõhi ja timpani noodid ehk pauside vahel kõlavad aeg-ajalt 3 ägedat nooti. Nende liinide rütmitäpsus ja sujuv ühendamine on dirigendile tõsine väljakutse, dirigeerida tuleks selguse mõttes 3 peale, andes aga täpsed auftaktid nende 3 liini liikumistele või sisseastumistele, tunnetus on kuskil sisimas 1 peale. Kogu see muusika liigub välja 83. ja 85. takti rõhkudega nootidesse, tähele tuleks panna, et 77. taktis algab uus kasvamine, et fortissimo järel, alustame taas fortet. 84. taktis on timpanitel väga tähtis ja ülisuur crescendo mp-st fff-sse. 85. takti fermaadipausile tuleb aega anda, et senini peamiselt kiiretempolistele ja energilisele muusikale anda hingetõmbe aeg meeleolu vahetuseks ja lüüriliseks muusikaks.

Heino Elleri sümfoonilise poemi „Koit“ looduslähedased lüürilised katkendid hakkavad kõlama 86. taktist alates. Alguse saatefoon on väga vaikne ja jälgida tuleb trioolide liikumise rütmitäpsust, ühtlast edasiliikumist ning vältida pidele järgneva trioolinoodi hilinemist või kiirustamist. 88. taktis algav oboe solo on originaaliga võrreldes lühendatud ja siin tuleb anda talle nootide väljamängimiseks ning fraseerimiseks aega, samas saavutades täpse koosmängu trioolilise saate ja harmooniavahetustega. 90. ja 91. taktis tuleb faktuurist enam välja tuua ka vioolapartii. 94. taktis laskem kõlada 1. viiuli ja tšellode teema ilul. 96. – 101. taktis tuleb välja tuua viiulite- flöödi-oboe teema ja seejärel neile immi-tatsioonina järgnev bassiliin 2 lööki hiljem. Nende motiivide kulminatsioonid on erinevatel taktiosadel ja selle kahekõne puhul peab liini tippnootide suunas andma dünaamilise tõusu ja seejärel kohe diminuendo. Samal ajal kasvab kogu dünaamiline foon, algul 4 takti jooksul mf-st f-sse ja siis 2 takti jooksul pianost fortetesse, kusjuures siin on tähtis osa vaskpillide materjali taktist takti intensiivistamises. Peateema variatsioonides tuleb jälgida 32-ndiknootide täpset alustamist üsna viimasel hetkel (harju-tamisprotsessis võib 8 peale mõeldes kontrollida selle käigu liikumise täpsust) ja mõeldes neid nagu kiireid eellööke suunaga 1. lööki, siin on oluline puupillide ja viiulite koosmäng nende käikude juures ja kuna tempo on rahulik, jõuab kõik kiired noodid kenasti ära mängida, rabistada pole vaja. Tähtis on selles teemas see pausihetk ja vaikus lühikeseks momendiks, motiivi lõpunootide dünaamiline kahane-mine ja muidugi kõrgemate nootide intonatsioonitäpsus. 101. takti lõpust algab pehmelt, õhuliselt ja läbipaistvalt 4-taktine suur kasvamine süidi kulminatsiooni. Jällegi palun jälgida puupillide käigu alguse täpsust ehk mitte alustada liiga vara ja eelmise muusikalise lõigu lõpus jätta „kõlama“ hetkeks ka paus. Puupillidel on 2 liini erineva rütmikaga, mille täpsusest kinni pidada ka kiirendust sooritades ja tunnetada täpselt ka viimase takti kvintoole. Keelpillide üle keelte sekstooliline liikumine peab algama kerge poognaga ja õhuliselt. Dünaamilises kasvamises annavad kõik juurde, eriti aga metsasarved-trompetid ja

timpanid. 105. takti järel on 1 löök pausi, mis võib ka veidi pikem olla ja siis järgneb pikk timpani tremolo, mis kasvab pianost tasapisi fortissimosse. See fermaat võib siin olla üsna pikk, et anda aega siduda lüüriline Elleri muusika teose coda`ga.

Timpani pika kasvava tremolo ajal keegi ei tea, mis järgneb ja siis tuleb mõnevõrra ootamatult sisse taas **Tobiase „Julius Caesari“** muusika, sedapuhku loo finaali, millest saab ka meie süüdi bravuurne lõpetus. Siin on tunnetus 2 peale (proovides selgub, kas 2 peale dirigeerides saab ka selle lõpuosa kokku) ja kõikide poolt väga intensiivne energia. 1. viiul mängib algul tihedalt tremolot ja alates 11. taktist rütmiliselt (16-ndikud). Selle lõigu esimeses 4 taktis tuleb kindlasti välja tuua vaskpillide käigud ja eriti rõhuga noodid, 111. taktis on kõigil efektne subito mp, mis kasvab 2 taktiga fortissimosse ja viimased 6 takti on sempre fortissimo või isegi forte fortissimo. Lõpuakordis tuleb kindlasti esile tuua ägedat timpanitremolot ja akordi võib hoida ka kauem.

Sellise hariva teekonna eesti sümfoonilise muusika ajaloos võtame siis koos ette sel laulupeol ja noor põlvkond saab tutvuda meie vanema generatsiooni klassikute kuue olulise ja meie muusika ajaloos märgilise tähendusega teosega. Loodan, et soovitudest ja selgitustest on kasu ja eks proovides saab juba täpsemalt vaadata, kuidas erinevaid teemasid sujuvamalt ühendada ja seda muusikat hästi kõlama panna! Jõudu tööle!

INFOKS:

Klaveripartii teoses on optional partii, s.t. seda võib mängida, aga ei pea, see partii dubleerib teiste pillide mängitavat muusikat.

Väiksed noodid klarnetitel, trompetitel ja tromboonidel võib mängida oma orkestris, kui koosseisus oboed ja metsasarvesid pole, need on sisse kirjutatud nende pillide nn. asendusnootidena. Laulupeo ühendorkestri koosseisus on kõik pillirühmad esindatud ja seal neid väikseid noote mängima ei pea.

Algajamad flöödi-ja klarnetimängijad võivad vajadusel oma partiid lihtsustada, jättes ära kiiremaid tehnilisi käike või markeerides käikude esimesed 1-2 nooti.

Algajad trompetimängijad võivad ka pigem mängida 2. partiid või mängida kõrgemad noodid oktav alla.

Algajamad viiuli-ja tšellomängijad võivad kasutada vastavaid lihtsustatud partiisid.

Keelpilliorkestritele on lisapartiina ka klaverisaade puhkpilliteemadega, mis võimaldab harjutusprotsessis klaverimängija koosseisu lisades saada parema ülevaate loost ning esitada seda lugu ka ainult keelpillikoosseisuga.

Laulupeo kodulehel on olemas ka direktsioonpartiit sopran-, alt-, tenor-ja baritonsaksofonidele ja eufoniumile asendamaks nt. orkestris puuduvaid pille (metsasarv, oboe, fagott, tromboon)

<http://2017.laulupidu.ee/laulupidu/repertuaar/noorte-sumfooniaorkester/>